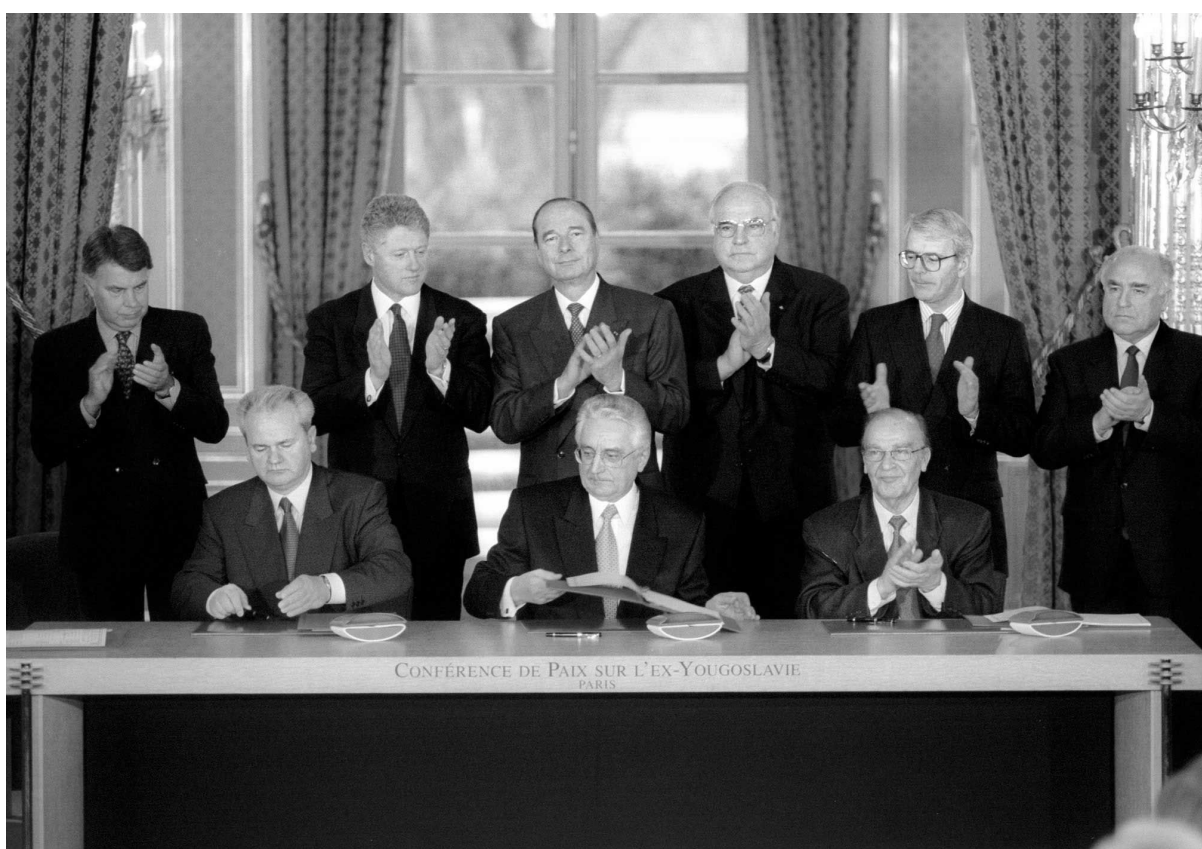

Bosnien

Ett fall av statsbyggande under utländsk intervention

Karin Björk Persson

Abstract

Uppsatsen behandlar Bosnien som ett fall av statsbyggande under utländsk intervention. Det är nu 10 år sedan Dayton-avtalet undertecknades, ett avtal som inte bara syftade till att få ett slut på den blodiga konflikten utan även till att bygga upp den nya staten Bosnien-Hercegovina samt dess institutioner. Under det gångna decenniet har vi dock fått bevittna ytterligare två fall inom samma kategori, interventionerna i Afghanistan och Irak. Det kan dock snabbt konstateras att ingen av dessa stater idag kan klassificeras som helt suveräna då internationella aktörers inflytande är ytterst påtagligt på olika sätt. I alla fall i Bosnien verkar den demokratiska utvecklingen ha avstannat och landet står vid ett vägskäl; att närma sig EU med allt vad det innebär av reformer samt demokratisk och ekonomisk utveckling eller bibehålla det nuvarande dödläget vilket kan dra in landet i en destruktiv spiral och återuppväcka konflikten. Undersökningen tar avstamp ur ett institutionalistiskt perspektiv och syftar till att påvisa vikten av just stabila och starka institutioner på alla plan.

Nyckelord: Bosnien, Institutioner, Intervention, Utveckling

Innehållsförteckning

1	INLEDNING	1
1.1	PROBLEMOMRÅDET.....	1
1.2	SYFTE.....	2
1.3	TEORI.....	3
1.4	METOD.....	4
1.5	MATERIAL.....	5
2	PROBLEMOMRÅDET	7
2.1	DAYTON-AVTALET.....	7
2.2	IMPLEMENTERINGEN AV DAYTON-AVTALET	10
2.2.1	<i>Institutioner</i>	<i>11</i>
2.2.2	<i>Valen och dess problematik.....</i>	<i>12</i>
2.2.3	<i>Den sociala fällan i Bosnien?.....</i>	<i>14</i>
3	OLIKA FÖRSLAG OCH TEORIER KRING UTVECKLING OCH FÖRÄNDRING I BOSNIEN	17
3.1	EU OCH BOSNIEN	17
3.2	INTERNATIONELLA BALKANKOMMISSIONENS RAPPORT.....	18
3.3	TEORIER KRING STATSBYGGNAD OCH LÖSNING PÅ BOSNIENS PROBLEM FRÅN OLIKA HÅLL.....	20
4	RESULTAT/DISKUSSION	25
4.1	IDENTIFIERING DE HUVUDSAKLIGA AV PROBLEMEN.....	25
4.2	DE FÖRESLAGNA LÖSNINGARNA PÅ BOSNIENS DILEMMA.....	26
4.3	AVSLUTANDE DISKUSSION	27
5	REFERENSFÖRTECKNING	29

1 Inledning

Bosnien 2005. I november har det gått 10 år sedan de stridande parterna skrev under det dokument som världen kommit att känna som Dayton-avtalet. Fredsfödraget som förhandlades fram på Wright-Patterson Airbase i Dayton, Ohio, var unikt, inte bara för att det lyckats få ett slut på den blodigaste konflikten Europa sett sedan andra världskriget utan även för att avtalets ambition dessutom var att under utländsk intervention bygga den framtida staten Bosnien. Konflikten i Bosnien markerade även en annan viktig händelse; det var första gången efter det kalla krigets slut som de forna fienderna USA och Sovjetunionen, sedermera Ryssland, tillsammans med EU kom att stå enade i en insats för fred och stabilitet i världen. Under åren som följde kom mer än fyra gånger så mycket pengar per capita som vid Marshall-hjälpen att pumpas in i landet för att bistå vid återuppbyggnaden. Målet var att snabbt transformera Bosnien till en fungerande stat under demokratiskt styre. Tio år senare sitter dock fortfarande de forna stridande parternas nationalistiska partier vid makten och i den nuvarande debatten påpekas det att utvecklingen avstannat sedan länge. Sedan dess har även världen fått se ytterligare två uppmärksammade interventioner med statsbyggande ambition, de i Afghanistan och i Irak. Vi kan dock snabbt konstatera att även dessa stater har betydande problem och är långt ifrån kapabla att självständigt ta en plats på den globala politiska arenan. Trots många olikheter i fråga om bakgrund och genomförande har det i samtliga fall varit tal om statsbyggande under utländsk intervention. Idag är det Irak som står i centrum medan Afghanistan gått samma öde som Bosnien till mötes ifråga om att ha fått sin tid i rampljuset och allt mindre av världens stöd och uppmärksamhet. Irak är idag den stat som står i fokus men är enligt många på randen av ett inbördeskrig. Ingen av de tre staterna är fungerande demokratier, alla står under betydande utländskt inflytande, utan en speciellt klar och hoppfull framtid. Det är uppenbart att utvecklingen inte varit den framgång som de intervenerande aktörerna räknat med. Frågan vi alla nu har att ställa oss är hur dessa länder ska kunna gå en ljus och demokratisk framtid till mötes och inte fortsätta eller åter falla tillbaka i konflikt och stridigheter mellan olika etniska grupperingar?

1.1 Problemområdet

Snart tio år efter Dayton-avtalets undertecknande är Bosniens situation lika aktuell som någonsin. Den finns beundransvärda förändringar väl värda att belysas men på senare tid har en allt större oro kommit till uttryck i debatten. Sedan den 11 september 2001 har världen kommit att se annorlunda ut och vi har fått se

exempel på två större interventioner i demokratin och frihetens namn. En av de mest uppmärksammade interventionerna i vår tid, kom emellertid att inträffa långt innan detta. Efter Dayton-avtalets undertecknande den 14 december 1995 intervenerade det internationella samfundet i Bosnien för att söka skapa en fungerande demokratisk stat. I år är detta 10 år sedan och Bosnien är trots sin suveräna status fortfarande i lika hög grad som någonsin i behov av världssamfundets hjälp. De nationalistiska partierna står fortfarande starka och tar hem segrar i såväl nationella som lokala val. De olika nationalistiska grupperingarna präglas fortfarande av stor misstänksamhet gentemot varandra och konflikten sår är svåra att läka. Samtliga statliga institutioner upprätthålls idag av utländska krafter där den europeiska höga representanten har den yttersta politiska makten. Det politiska läget har sedan länge gått in i en Status Q-situation med de olika aktörerna i fastlåsta positioner där de nationalistiska partierna visar lika lite intresse som någonsin för samarbete och demokratisering, allt under den höga representantens överinseende. Det är uppenbart att Bosnien står vid ett vägskäl, utvecklingen måste föras framåt men vad kan anses vara lämpliga åtgärder?

Den här undersökningen utgår från tesen att *institutioner* är nyckelordet i diskussionen om landets framtid. Utan fungerande institutioner kommer det aldrig att finnas en fungerande demokratisk stat, där mänskliga rättigheter och frihet kan vara en del av människors vardag. Frågan att ställa sig är: *Vad är det som krävs för att bygga fungerande demokratiska stater under utländsk intervention som den i Bosnien?*

1.2 Syfte

Vad är då syftet med att undersöka ett fall av statsbyggande under utländsk intervention och vad är det som gör just fallet Bosnien intressant? Jag hävdar att fallet Bosnien är väl värt att belysas då det är det första exemplet på statsbyggande under utländsk intervention efter det kalla kriget. De internationella krafterna press på de stridande parterna för att förmå dem att skriva under ett fredsavtal var första gången i modern tid som de två tidigare blocken stod enade i en internationell angelägenhet och agerade gemensamt. Bosnien markerade dessutom ett vägskäl i den internationella politiken som ett fall av de nya krig som Mary Kaldor redogör för i sin bok *"Nya och gamla krig"*. Många av de konflikter som föregår runtom i världen idag utkämpas under nationalistiska förevändningar precis som i fallet Bosnien vilket komplicerar en senare statsbyggandeprocess ytterligare och det är således ytterst viktigt att uppmärksamma tidigare erfarenheter och misstag. Vidare har vi under senare år sett exempel på två större liknande interventioner under förevändningen att bekämpa odemokratiska krafter och upprätta fungerande stater. Många av de misstag som begicks i Bosnien har dock kommit att återupprepas vid de senare interveneringarna vilket gör det särskilt viktigt att observera problematiken kring detta fall och således även de förslag på vidare utveckling som framförs från olika håll. Syftet med undersökningen är följaktligen att påvisa nyttiga lärdomar och erfarenheter som

kan dras utifrån Bosnien, både positiva och negativa och sätta dem i ett empiriskt såväl som normativt perspektiv samt att framhäva institutioners avgörande roll i detta.

1.3 Teori

Det finns ett otal sätt att resonera om statsbyggande och olika nivåer att lägga en analys på. Denna undersökning kommer dock att ta avstamp i att sätta en statsinstitutioner i fokus. Institutioner kan sägas utgöra ryggraden i en stat och utan ett skelett finns det ingenting som kan uppehålla kött och blod. Institutioner behövs för att organisera samhället.¹ Bosnien står vid ett vägskäl där det gäller att välja vilken väg som landet ska gå mot framtiden. Debatten rasar om huruvida landet överhuvudtaget kan klara sig utan utländsk intervention eller om såren fortfarande är för djupa och konflikterna åter kommer att bringas upp till ytan. Därför kommer jag att sätta institutioner i fokus och använda mig av institutionalistisk teori för att förklara skillnaden mellan framgång och misslyckande för en stat. Explicita institutionalistiska teorier kommer dock inte att få något större utrymme i den här undersökningen då den i högre grad syftar till ett mer övergripande principiellt resonemang.

Institutionalismen har efter nästan 50 år fått ett nytt uppsving efter det kalla krigets slut då kommunismen föll och ett otal stater bakom den forna järnridån skulle övergå till demokrati och marknadsekonomi. Institutioner, konstitutioner och allt annat som är essentiellt för att en stat ska fungera kom åter att stå i fokus och institutionalismen föddes på nytt efter ett antal decennier dominerade av behaviouristisk teori.² Det görs dock en åtskillnad mellan den äldre institutionalismen och den efter det kalla kriget uppkomna varianten av nyinstitutionalistisk teori. Jag kommer inte att göra någon större åtskillnad på den traditionella varianten och nyinstitutionalismen eller förorda någon av dessa specifikt då båda kan tjäna ett syfte i den här undersökningen. Den traditionella institutionalismen fokuserar på institutioner som ett lands ryggrad och som det som danar folkets beteende och agerande. Nyinstitutionalismen däremot har en betydligt bredare ansats och ser även till de informella institutionerna i samhället påverkar medborgarnas normer och agerande utifrån dessa. Dessutom fokuserar den även på konstitutionell utformning och interaktionen mellan institutioner och individer. Kortfattat anser nyinstitutionalisterna de politiska institutionerna utgöra ”spelets regler”, vilket här kommer att appliceras på Bosnien.³ Genom att skapa stabila institutioner, såväl formella som informella, kan man skapa de normer och regler som behövs för att bygga en fungerande demokratisk stat med en tydlig gräns av rätt och fel. Om vi tar fasta på just detta, behöver vi i fallet Bosnien inte

¹ Lane och Ersson *The new institutional politics*: 1999: s.38

² Karvonen *Statskick – att bygga demokrati*:2003: s.1ff, Lane och Ersson: s.12ff

³ Marsh & Stoker *Theory and Methods in Political Science*: 2002: s.91, 103

göra en alltför stor distinktion mellan de båda inriktningarna av institutionalismen, utan snarare kommer båda att visa sig vara användbara och kan utan större dilemma kombineras.⁴

Vad är det då rent konkret vi kan lyfta fram inom institutionalismen som gör den mest lämpad som analysinriktning på det presenterade fallet i fråga? I en sann institutionalistisk anda kan man argumentera för att Sarajevo och Bosniens framtid hänger på byggandet just av stabila institutioner av olika slag. I det här läget kan man absolut förespråka både traditionell institutionalism och nyinstitutionalism. Vi kan inleda med att konstatera att det utan tvivel behövs starka formella institutioner och regelverk för att stärka demokratin och förhindra korruption och organiserad brottslighet. Den traditionella institutionalismens normativa ansats kan således ha sin plats i detta resonemang, då institutionerna är de som först och främst ska upprätta den nya statens normer och regelverk. Det har aldrig funnits några stabila demokratiska institutioner i landet tidigare, genom att se till demokratiska stater runt om i världen kan man tänka sig att det är ett sätt att blicka framåt på hur Bosnien *borde* styras. Genom dessa institutioner kan man sedan förändra och prägla individens beteende, ge dem ett nytt ramverk att verka inom där många av de karakteristiska inslag i en icke-fungerade stat som är genomgående i dagens styre inte accepteras.⁵ Vidare finns det även ett behov av de informella institutioner som den nyare varianten belyser, dvs. för att ett individualistiskt nyttomaximerande synsätt inte ska börja dominera ute i samhället. Genom informella institutioner kan man behandla så fundamentala saker som människors synsätt på varandra och det kan vara ett steg på vägen i att återintegrera en befolkning indelad i tre olika grupper, alla sargade av det blodiga kriget.

I ett senare avsnitt kommer det även att lyftas fram begrepp, teorier och rent konkreta förslag kring lösningen på Bosniens problem från olika källor med djupare kunskap om Balkans utveckling.

1.4 Metod

Vad kan det då finnas för lämplig metodologi för att studera ett fall av demokrati och statsbyggande under utländsk intervention? Denna uppsats och dess undersökning syftar till att göra en kvalitativ fallstudie av Bosnien och utifrån det söka generaliseringar och dra paralleller till liknande fall, såsom interventionerna i Afghanistan och Irak. Trots att det finns väsentliga skillnader mellan dessa fall, inblandningen i Bosnien tog sin början ett antal år innan USA kom att förklara krig mot terrorismen, så är det i samtliga fall tal om statsbyggande under utländsk intervention. Vi kan dock konstatera att trots att det finns många framsteg att peka på är än idag inget av länderna fungerande stater och det finns många likheter och

⁴ Marsh & Stoker: s.103

⁵ Marsh & Stoker 2002:s.95

gemensamma nämnare att se till och lära av för framtiden. Således syftar denna undersökning till att identifiera den huvudsakliga problematiken, vad som kan anses vara misstag längst vägen och samtidigt se till vad som kan krävas för att dessa stater ska gå en ljusare framtid till mötes. Den internationella inblandningen i Bosnien var det första exemplet i modern tid på ett enat världssamfund i en dylik fråga, resulterande i en gemensam politisk och militär intervention från USA, Ryssland och EU-länderna. Vi kommer här vidare att se till faktorer som bör lyftas fram respektive undvikas i de senare samt framtida fall.

Jag syftar till att göra en teorikonsumerande studie och kommer ytterst att använda mig av institutionalistisk teori. Detta innebär rent konkret att undersökningen kommer att använda en institutionalistisk förklaringsmodell och kommer att fokusera på mycket av det rent konkreta runtomkring denna, som det faktiska byggandet och upprättandet av institutioner, eller avsaknaden av dylika. Just fokuseringen på institutioner lämpar sig alldeles särskilt väl på ett fall av det här slaget då formella institutioner utgör ett lands ryggrad, den ryggrad som ska säkra fred, demokrati och frihet. I fallet Bosnien stod fredsförhandlingarna i Dayton inte bara inför utmaningen att få ett slut på en blodig konflikt utan även inför utformningen av rent strukturella frågorna angående landets framtida styre och utveckling i ett land, inte bara sargat av 3½ års blodigt inbördeskrig utan även 50 år av kommunistiskt centraliserat styre med planekonomi och diktatur.

I teoridelen av den här studien har vi redan sett en redogörelse för olika inriktningar av institutionalism och konstaterat att undersökningen inte kommer att vila på en enda inriktning inom denna. I den andra delen kommer det sedan att redogöras för bakgrunden till en den nuvarande situationen, med fokus på Dayton-avtalet, dess utformning och tillkomst samt även hur det implementeras och den rent konkreta problematiken kring detta. I del tre antar sedan undersökningen en mer normativ ståndpunkt. I det här avsnittet kommer vi att se närmare på olika aktörers identifiering och förslag till en lösning av problemen och således ta del av den aktuella debatten. Sist men inte minst kommer det i den fjärde delen att hållas en avslutande diskussion kring vad för resultat som framkommit och undersökningen kommer att rundas av med en framåtblickande, normativ ansats.

1.5 Material

Då det är ett empiriskt fall som studerats har jag försökt att hitta så aktuella källor som möjligt. I undersökningen kommer det såväl att presenteras primärkällor såsom den Internationella Balkankommissionens rapport efter dess rundresor på Balkanhalvön men även källor av mer sekundär karaktär i form av böcker och artiklar. Artiklarna är samtliga skrivna av experter som varit eller befinner sig på plats, några av dem har innehaft betydande poster i freds och återuppbyggnadsarbetet och fått ett förstahandsintryck vilket de sedan förmedlar i skriven form. Böckerna antar generellt en väldigt kritisk hållning gentemot det internationella samfundets agerande vilket är att sätta emot den betydligt mer optimistiska EU-rapport vi kommer att titta närmare på i ett senare avsnitt.

Samtliga har granskats kritiskt men överlag har materialet, enligt författaren, skapat en helhetsbild utan alltför stora avvikelser från vad de huvudsakliga problemen kan anses vara. De problem som identifierades i böcker utgivna för fem år sedan överrensstämmer med de källor som endast har någon månad på nacken. Dock finns det vissa väsentliga skillnader i källornas mer normativa ansats. Det kommer även att ses närmare på memoarer från inblandade personer såsom fredsmäklarna Carl Bildt och Richard Holbrooke, då deras uppfattning av situationen kan hjälpa oss att skapa ett mer djupgående helhetsintryck. Även många av författarna till artiklarna vi kommer att studera närmare har själva varit på plats och i någon mån varit inblandade i återuppbyggnadsprocessen. T.ex. är Gerald Knaus president i ESI, en självständig ideell organisation som bedriver forskning angående EU:s utveckling och framtid och Marcus Cox har under ett flertal år arbetat som rådgivare åt den höga representanten i Bosnien.

2 Problemområdet

Det har nu blivit dags för oss att se närmare på Dayton-avtalet och undersöka hur det implementerats och hur utvecklingen artat sig. Om Bosnien varit en fri och demokratisk suverän stat hade den här undersökningen aldrig kommit till stånd och vi ska nu se närmare och identifiera de faktorer som bidrar till varför så icke är fallet. I vilken riktning påverkar den utländska interventionen framåtskridandet och vad är dess avanser respektive akilleshälar?

2.1 Dayton-avtalet

“Dayton was only the point of departure as it marked the end of the war, but only the beginning of the peace.”⁶

Dayton-avtalet har kommit att utgöra en milstolpe i världens demokratiska utveckling efter det kalla kriget. Fredsförhandlingarna inleddes efter omfattande internationell press på de stridande parterna, för att få ett slut på den mest brutala konflikten i Europa efter det andra världskriget. Efter månader av förberedelser, bl.a. för att kunna enas om en neutral plats där alla parter kunde mötas på lika villkor kom till slut företrädare för de tre olika nationaliteterna att samlas för att förhandla fram ett slut på kriget och en ny start för det sargade Bosnien. Denna plats kom att bli på en flygbas i Dayton, Ohio. Carl Bildt beskriver i sina memoarer hur han, tillsammans med Richard Holbrooke den 1 november 1995 steg in i konferensrummet på Wright-Pattersons Airbase i Dayton och ställde sig vid sin plats vid förhandlingsbordet för att inför det samlade pressuppbådet förklara fredsförhandlingarna inledda.⁷

Dayton-förhandlingarna kom att bli unika i sitt slag då de inte bara syftade till att få ett slut på konflikten utan även för att sätta upp riktlinjer för Bosniens framtid, såsom att bygga institutioner och forma den nya staten.

Månaderna före förhandlingarna hade inneburit upptrappade strider, t.ex. inledde den kroatiska sidan en omfattande offensiv för att fördriva alla serber, stridande som civila från specifika områden såsom Östslavonien, som ett led i att försöka skaffa sig så fördelaktiga positioner som möjligt vid förhandlingarnas start. När de stridande parterna så slutligen samlades var fördelningen av territorium ungefär 49/51 mellan serber och muslimer/kroater, den fördelning som föreslagits redan ett antal år tidigare, vid presentationen av det första men

⁶ Internationella Balkankommissionens Rapport s.4

⁷ Bildt *Uppdrag fred*: 1997: s.187

sedermera misslyckade fredsföredraget, den s.k. VanceOwen-planen. Förutom de stridande parternas representanter, både innanför och utanför landet, fanns det även ett otal olika aktörer presenterade för att bistå förhandlingarna, bl.a. kontaktgruppens representanter. Kontaktgruppen bestod av ett antal inflytelserika europeiska stater samt USA och Ryssland, vilken genom samarbete och en gemensam handlingsplan syftade till att lyckas pressa de olika parterna till att samlas kring förhandlingsbordet. Efter tre veckors intensiva och turbulenta förhandlingar sattes en deadline för samtalen och den 21 november 1995 presenterades med nöd och näppe en fredsplan, känd som Dayton-avtalet. Både Bildt och hans amerikanska kollega Richard Holbrooke skriver i sina memoarer att det ända in i det sista var ytterst tveksamt om det skulle vara möjligt att ro förhandlingarna i hamn och att det varit frågan om att vara några få timmar från ett eventuellt misslyckande. Detta då det först var efter hård press med ett ultimatum och en deadline för förhandlingarnas avslutande från USA:s president och utrikesminister som Serbiens president, Milosevic, gav efter och accepterade avtalet kl.6 på morgonen den 21 november, dagen för förhandlingarnas avslutande.⁸ Enligt Bildt var dock fredsavtalet dock långt ifrån en framgång, i den allmänna kalabaliken och fokuseringen på de rent territoriella frågorna utelämnades många viktiga frågor om själva statens uppbyggnad och institutioner samt skydd av civila rättigheter.⁹

Men vad var det då som förhandlades fram rent konkret? Hur skulle Bosniens framtid byggas enligt kompromissen mellan det internationella samfundets representanter samt de tre stridande parterna?

Dayton-avtalet syftade till att med olika medel och överenskommelser skapa en stat. Utgångspunkten var inte bara att försöka skapa ett självständigt Bosnien och överbygga krigets sår utan även skapa fungerande institutioner i ett land som befunnit sig under kommunistiskt styre i 50 år, med allt var det innebar av ekonomiska strukturer och auktoritärt styre. Det var dock knappast byggandet av fungerande institutioner som kom att stå i centrum för förhandlingarna, den stora tvistefrågan gällde istället territorium. Förhandlingarna böljade enligt Bildt fram och tillbaka, med ständiga kast mellan accepterade och förkastade från de stridande parternas sida. Båda sidor accepterade fördelningen 49/51 procent av territorium mellan serber och kroater/muslimer i vad som skulle vara Bosniens två delstater, Republika Sprska och Federationen. Frågan var bara vilka delar av landet som skulle tillfalla vem. Det gick så långt att diskussionen om territorium fick lösas genom en av amerikanerna konstruerad flygsimulator genom vilken delegaterna fick gå ner till att förhandla om metrar var gränsen skulle dras. Alla sidor tvingades till betydande eftergifter, det multietniska Sarajevo var naturligtvis eftertraktat av alla parter men gavs till slut upp av Milosevic till de bosnienserbiska delegaternas förbittring. Vidare visade sig frågan om staden Brcko i norr vara omöjlig att lösa och fick istället förklaras vara en självständig enklav vars öde sköts på framtiden, för att förhandlingarna skulle kunna räddas. Svårigheterna vid förhandlingarna i Dayton belyser de uppenbara hindren för

⁸ Bildt s.229 ff, Bose *Bosnia after Dayton: 2002: s.2*, Holbrooke *To end a war: 1998: s.231*

⁹ Bildt s.207

samarbete samt oviljan till utveckling på bekostnad av någon som helst makt, vilket senare skulle bli ett vanligt förekommande inslag i landets styre och skapa stora svårigheter.

Redan vid Dayton-förhandlingarna stod det uppenbart att det inte gick att bygga en stat utan utländsk inblandning vilket skapade den unika situationen i Bosnien, som det första fallet av statsbyggande under utländsk intervention efter det kalla krigets slut. En överenskommelse slöts om en ett år låg övergångsperiod under internationell översyn under vilken val skulle genomföras för att successivt flytta över styret på den nya folkvalda regeringen. Som ett led i detta kom det först och främst att inrättas en post under benämningen ”hög representant” där denna skulle inneha den yttersta politiska makten i landet och följaktligen även vetorätt gentemot alla politiska beslut fattade av inhemska politiker.

Själva fredsavtalet i sig var ett föga imponerande dokument på två sidor men innehöll elva stycken annex som skulle reglera landets framtida styre på olika punkter. Den första punkten gjorde NATO till den högsta militära makten i landet och överordnad alla inhemska styrkor, polisiära såväl som militära. Det slogs även fast att NATO-styrkorna skulle vara de enda utländska styrkorna i landet, vilket ledde till förvisningen av t.ex. såväl de iranska Mujaheddinkrigarna som kämpat på den muslimska sidan i konflikten som de reguljära serbiska och kroatiska arméerna.¹⁰ Vidare punkter att behandlas i annexet var angående territoriella gränser vilken gav NATO-styrkornas överbefälhavare den yttersta makten angående gränsdragningen mellan Federationen och Republika Srpska. Om de kommande valen skrevs det in att OSSE skulle ha det yttersta beslutsfattandet samt sköta översynen över detta. Punkt 4 i annexet var ett beslut angående den nya statens konstitution vars klausul om mänskliga rättigheter står över annan lag. Dessutom band konstitutionen Bosnien vid ett antal internationella överenskommelser vilket indirekt gav de internationella krafterna i landet mandat över landets institutioner. Punkt 6 och 7 behandlade mänskliga rättigheter samt återvändandet av flyktingar. En kommission tillsattes till hälften bestående av utländska representanter och till hälften från de tre olika nationalistiska grupperingarna och oinskränkt makt att verka inom landet gavs åt internationella människorättsorganisationer. Punkt 8 tog upp frågan om skyddande av nationalmonument medan punkt 9 redogjorde för den offentliga sektorn och upprättandet och utvecklandet av infrastrukturen i landet. Även här tillsattes en speciell kommission bestående av 5 medlemmar; en kroat, en muslim och en serb medan de återstående två skulle vara internationella representanter utsedda av presidenten för The European Bank for Reconstruction and Development. Punkt 10 redogjorde för den höga representantens exakta roll, vilket ytterst kom att handla om Dayton-avtalets implementering. Konkret innebar detta t.ex. samordnande av de statliga institutionernas interaktion med varandra och NGO:s i landet samt rapportera för detta arbete till kontaktgruppens länder samt FN och EU, dvs. andra viktiga länder och aktörer som spelade stor roll vid återuppbyggnaden av landet. Den elfte och sista punkten i annexet handlade om

¹⁰ Chandler *Bosnia – Faking democracy after Dayton*: 2000: s.44 f

den internationella polisstyrkan som skulle upprätthålla lag och ordning i landet.¹¹

Modell 1

ANNEX	OMRÅDE	INTERNATIONELLT ORGAN
1a	Militära aspekter	NATO (IFOR/SFOR)
1b	Regional stabilisering Inomstatlig gräns mellan Federationen och Republika	OSSE
2	Srpska	NATO (IFOR/SFOR)
3	Val	OSSE
4	Konstitutionen	Den höga representanten Europeiska
Artikel IV Artikel	Konstitutionsdomstolen	människorättsdomstolen
VII	Centralbank	IMF
5	Skiljedomsförfarande Mänskliga	
6 del b	rättighetsombudsmannen	OSSE
6 del c	Mänskliga rättighetskammaren	Europarådet Europeiska
7	Flyktingar Bevarande av	människorättsdomstolen
8	nationalmonument	UNESCO
9	Reglerande av statliga företag	EBDR
10	Civil implementering	Den höga representanten
11	Internationella polisstyrkan	FN

Källa: GFA 1995¹²

2.2 Implementeringen av Dayton-avtalet

”On paper, Dayton was a good agreement; it ended the war and created a single multiethnic country but the results of the international effort to implement Dayton would determine its true place in history.”¹³

Richard Holbrooke

Dayton-avtalet skapade en ny suverän stat som gjorde de tidigare stridande parterna till medborgare i det nya Bosnien-Hercegovina. Den nya staten var unik i sitt slag då fredsavtalet resulterade i att det internationella samfundets olika organ och specifika länder kom att utgöra ryggraden i det nya landet och förespråka upprättande av en demokratisk stat i den liberala internationalismens anda.

¹¹ Chandler s.43 ff

¹² Chandler s.45

¹³ Holbrooke citerad av Bose s.52

Detta är dock 10 år sedan och det har blivit dags att titta närmare på hur utvecklingen artat sig sedan dess och vilken problematik landet nu står inför.

2.2.1 Institutioner

Det står utan tvivel att en av de högsta prioriteringarna vid stats och demokratibyggande är just upprättandet av stabila och fungerande institutioner för att skapa normer och regler för folket, i sann traditionell institutionalistisk anda, och så även i Bosnien. Utan fungerande och starka institutioner som utgör ett lands ryggrad skapas osäkerhet bland dess invånare och korruption och kriminalitet kan få fritt spelrum. Avsaknaden av stabila institutioner är ett nyckelbegrepp i resonemanget just kring s.k. *weak* eller *failed states*. Sådana stater har precis som Bosnien, ofta drabbats av inbördeskrig vilket har underminerat statens grundläggande funktioner såsom "*the rule of law*" men har till skillnad från vårt exempel här ofta inte kommit under utländsk intervention eller dylikt inflytande för att kunna bygga upp en fungerande stat.

Som vi konstaterade tidigare i avsnittet om Dayton-avtalet och dess annex så var den internationella interventionen invävd i landets samtliga viktiga institutioner. Den stora skillnaden i Bosnien gentemot andra länder var dessutom landets federala indelning. Vid Dayton hade en av de stora tvistefrågorna varit hur stor interaktion som skulle förekomma mellan Federationen och Republika Srpska. Bosnienserberna ville att deras delrepublik skulle inneha största möjliga självständighet medan kroaterna och främst muslimerna ville ha gemensamma statsfunktioner i så stor utsträckning som möjligt. Kompromissen blev ett antal gemensamma institutioner, i övrigt skulle Federationen och Republika Srpska i stort sett fungera självständigt. De institutioner och funktioner som kom att falla under gemensamt styre var utrikespolitiken och de internationella relationerna, handel med reglering av import och export, tullar, kommunikation, transport, centralbank och internationell och upprätthållandet av lag och ordning inom landet. Det signifikanta vid dessa institutioner var just att styret kom att utgå från utländska representanter (se modell 1). T.ex. var chefen för centralbanken en ny zeeländare från IMF och chefen för polisstyrkorna som skulle upprätthålla lag och ordning runt om i landet var en f.d. amerikansk polischef från Los Angeles utsedd av FN. I de flesta av de mer informella institutionerna som nämns i annexet tillsattes kommissioner med ett jämt fördelat antal delegater med lika många inhemska representanter som internationella. Som koordinator och med den yttersta vetorätten över dessa sitter den europeiska höga representanten.

Hur har då implementeringen av dessa institutioner fungerat? Vilka hinder har funnits på vägen ledande mot demokrati och fungerande statsfunktioner?

Francis Fukuyama studerar i sin artikel "*Stateness first*" Bosnien och dess likar närmare och argumenterar att ju mer utländska krafter kommer till att upprätthålla en suverän stats institutioner och funktioner desto mer kommer den utländska interveneringen att underminera förmågan hos landets egna politiska aktörer att utveckla och bygga en fungerande stat. Detta leder vidare till att

institutionernas legitimitet undermineras då de saknar förankring hos landets egen befolkning.¹⁴

Det finns dock en annan aspekt som är viktig att se till, aspekten gällande den inhemska befolkningen okunskap. Istället för att, som det internationella samfundet hoppats, föra landet framåt ledde de första valen istället till befästandet och legitimeringen av de nationalistiska partierna och dess ledare, de ledare som startat det blodiga kriget. Dessa parter ovilja och svårigheter var vida kända, inte minst efter Dayton-förhandlingarna och det var nu representanter från dessa som skulle leda landets institutioner och föra Bosnien framåt. En omöjlig ekvation?

Gerald Knaus och Marcus Cox definierar i sin artikel "*The 'Helsinki Moment' in southeastern Europe*" begreppet *authoritarian state-building* för att beskriva den internationella interventionen i Bosnien. Knaus och Cox skriver att denna modell av inblandning av internationella krafter söker att fostra institutionell utveckling genom att implementera strukturer, vanligtvis den liberala internationalismen som förespråkats av väst och institutioner som IMF, för att förändra förmodade odemokratiska och opålitliga politiska krafter i det utvalda landet.¹⁵ Samma författare kritiserar vid presenterandet av denna modell även den höga representanten för att köra över de folkvaldas viljor och riva upp av dessa fattade beslut, med demokrati och utveckling som förevändning.¹⁶ Frågan kvarstår dock hur landet skulle ha kunnat undvika om möjligt ännu mer fastlåsta positioner om denne inte handlat på dylikt vis? Vi återkommer till denna problematik i ett senare avsnitt.

2.2.2 Valen och dess problematik

Vid Dayton slöts överenskommelsen om en ett år lång transitionsperiod under vilken Bosniens första demokratiska val skulle hållas och styret successivt skulle flyttas från de internationella representanterna till de folkvalda politikerna.

Valen hölls med senaste möjliga marginal innanför överenskommelsen och den 1 september 1996 gick de bosniska medborgarna till val. Trots förväntade oroligheter och befarat valfusk rapporterade de internationellt utsända observatörerna om ett lugnt och fredligt tillvägagångssätt utan större oroligheter och tveksamheter.

Internationella valexperter hade skickats till Bosnien för att utarbeta ett fungerande valsysteem men lyckades aldrig nå en överenskommelse med de ledande inhemska politiska aktörerna vilket i slutändan slutade med ett valsysteem som kom att ge valen ett, från det internationella samfundets sida, ytterst oönskat resultat då det kom att befästa de nationalistiska partiernas makt istället för den avsedda motsatta effekten.¹⁷

Valet blev ett bakslag för de externa politiska krafterna i landet; i princip i samtliga fall stärktes de nationalistiska partiernas ställning, utan större

¹⁴ Fukuyama *Stateness first*: 2005: s.85

¹⁵ Knaus och Cox *The "Helsinki moment" in Southeastern Europe*: 2005: s.40

¹⁶ Knaus och Cox s.48

¹⁷ Föredrag Jörgen Eklit, professor i Statskunskap vid Århus Universitet, Danmark: Lund 6 april 2005

konkurrens. Detta trots att den höga representanten kommit att förbjuda ett flertal kandidater från att ställa upp, t.ex. bosniensernas ledare Radovan Karadzic, då ingen fick kandidera som var efterlyst av den internationella krigsförbrytartribunalen i Haag. De tidigare stridande parterna, vars samarbetsvilja och svårigheter blivit vida kända vid Dayton-förhandlingarna samt vid fredsavtalets implementering under de följande månaderna var nu de som skulle utgöra Bosniens nya regering och föra landet mot demokrati och försoning.

Inför kommunalvalen år 2000, kom reglerna för valdeltagande att skärpas ytterligare utav den tredje höga representanten i ordningen, den österrikiske diplomaten Wolfgang Petrisch. Redan ett år tidigare hade hans föregångare, spanjoren Carlos Westendorp, avskedat 16 folkvalda ämbetsmän, däribland Republika Srpskas president. Petrisch kom i sin tur att avskeda tjugotvå folkvalda befattningshavare/ämbetsmän, bland dem bl.a. fyra borgmästare, två ministrar samt ett flertal ledamöter i parlamentet, i huvudsak representanter för de nationalistiska partierna. Detta gjordes med motiveringen att dessa ämbetsmän praktiskt taget inte gjort någonting alls för eller motarbetat implementeringen av Dayton-avtalet. Vidare kom cirka 4000 kandidater till Bosniens val år 2000 att ogiltigförklaras då de inte uppfyllde OSSE:s krav för att få kandidera.¹⁸ Bland dessa krav återfanns punkter som att kandidaterna inte fick bo i egendom vars ägare tvingats fly eller flytta p.g.a. kriget.

Vari ligger då problemet med det bosniska valsystemet? Efter de första valen 1996 som befäste de nationalistiska partiernas ställning kom de internationella representanterna och de valansvariga på OSSE att inse att det existerande systemet var tvunget att reformeras för att minska de nationalistiska partiernas makt. Valet 1996 utgick från ett proportionellt valsystem med utgångspunkt i politiska koalitioner vilket enligt statsvetaren Donald Horowitz och andra kritiker med honom, befäster och framhäver nationella identiteter. Ett sådant system bygger på fungerande samarbete mellan de valda representanterna, vilket det finns all anledning att betvivla i Bosnien. Horowitz förespråkar istället ett valsystem där kandidaterna måste förlita sig på röster även utanför den egna etniska tillhörigheten och väljarna ska ha chans att påverka vilka som röner framgång även bland de andra etniska grupperingarna.¹⁹ Under 1999 tillsattes en internationell valkommission för att utvärdera det bosniska systemet och de nådde en liknande slutsats. Som väntat föll dock denna slutsats med dess förslag på betydande förändringar knappast i god jord hos de nationalistiska partierna och en två år lång debatt följde innan valkommissionens förslag slutligen accepterades och en ny vallag klubbades igenom i det bosniska parlamentet. Ur utrikespolitisk aspekt var detta ett synnerligen lyckat beslut från Bosniens styrandes sida då det banade väg för ett, bland många, länge eftertraktat medlemskap i Europarådet genom att det ställs krav på permanenta vallagar bland dess medlemsländer.²⁰ 2002 hölls så de första valen i Bosniens egen regi istället för OSSE:s men trots förändringarna kom landets nationalistiska partier åter igen att stå som segrare, då

¹⁸ Chandler s.201 ff

¹⁹ Horowitz: *Electoral systems: a primer for decision makers*: 2003: s.115 ff, 121 ff

²⁰ Bose s.216 ff

den dåvarande mer moderata regeringskoalitionen anklagades för korruption och misslyckade reformer.²¹

Francis Fukuyama behandlar valproblematiken i tidigare nämnda artikel, och kallar demokratiseringsprocessen i Bosnien förhastad. Han identifierar två steg som måste vidtas innan det kan bli tal om att organisera val, vilket det internationella samfundet misslyckades med på båda punkter i Bosnien. Det första steget är upprättandet av gemensamma regler och normer i landet, det så kallade ”*Rule of Law*”. I Bosnien var avtalet ursprungligen att den internationella militära närvaron endast skulle inskränkas till en ett år lång period och att val skulle hållas innanför denna tidsfrist. Demokratiseringsprocessen kom således att påskyndas och val hållas innan situationen stabiliserats och gemensamma normer upprättats. Den andra fasen som Fukuyama identifierar är byggandet av stabila statliga institutioner. Innan demokrati kan införas måste det finnas en stat, utan stabila institutioner ingen stat och inget legitimt styre i en stat som inte bygger på människors lika värde. Denna process är inget som kan implementeras i en handvändning och i stater såsom Bosnien måste representanterna för den internationella interventionen inse att en fungerande stat inte kan byggas och påskyndas inom dylika tidsramar.²² Valen i Bosnien genomfördes således innan en stat med dess livsuppehållande funktioner och ryggrad upprättats och hade således sämsta möjliga förutsättningar för framgång.

2.2.3 Den sociala fällan i Bosnien?

Förutom de problem som kan ses utifrån ett statsperspektiv såsom illa fungerande institutioner och val finns det även en djupare dimension av problem att se till i fallet Bosnien. Denna dimension innefattar de bosniska medborgarna, folket istället för de olika politiska aktörerna. Vid ett så förödande krig som det som utspelade sig på Balkan raserades och förstördes inte bara hus, infrastruktur och nationalskatter utan även folkets förtroende för varandra, för sin stat och dess institutioner. I detta avsnitt kommer det att redogöras för denna brist på socialt förtroende och vilka effekter det har fått samt fortsätter få för Bosniens återuppbyggnad och väg mot framtiden.

Vid det enade Jugoslaviens fall försvann det skyddsnät som en stat och framför allt en enad sådan som under Titos styre, innebar för landets invånare. Man kan uttrycka det som att det skapades ett vakuum efter den sönderfallande staten och dess någorlunda stabila institutioner vilket snabbt och effektivt kom att utnyttjas av de nationalistiska krafter som nu åter dök upp på den politiska arenan efter att ha varit undertryckta i 50 år. Dessa krafter lade avsevärd vikt på att skapa fiendebilder mellan kroater, muslimer och serber genom att svartmåla de andra nationalistiska partierna och framställa deras politik som ett hot mot den egna

²¹ Burwitz The elections in Bosnia–Herzegovina: 2002: s.1 ff

²² Fukuyama s.88

gruppen. I en undersökning sex månader före det första valet 1990 ansåg 70 % av befolkningen i Bosnien att nationalistpartierna skulle förbjudas men på valdagen föll likväl 74 % av rösterna på något av de tre etniska partierna. Hur kan då detta händelseförlopp förklaras när det från början i princip inte fanns någon folkopinion som förespråkade nationalistiskt styre? De olika nationalistpartierna kom skickligt att utnyttja den instabila situation som uppstått och lyckades med olika medel underblåsa folks rädsla för "de andra". Varje delstat i Jugoslavien styrde över sin egen media vilken nu kom att övertas av nationalistpartierna och utnyttjas i propagandasyfte. Media kom följaktligen att spela en stor roll i att förändra folkopinionen, de bosniska medborgarna var emot att lägga sin röst på nationalisterna men de föll för skrämselektiken då de förutsatte att de andra nationaliteterna skulle rösta på "sina" nationalistpartier och kände sig således tvingade att själv göra det, för att inte hamna under "fel" partis styre.²³

Detta händelseförlopp är ett tragiskt men mycket typiskt exempel på hur den s.k. sociala fällan slår igen. När Bosnien förklarades självständigt slet den nationalistiska propagandan sönder de institutioner som skulle utgöra den nya statens ryggrad och landets invånare såg sig tvingade att agera enligt en icke-kooperativ spelteori, vilken på kort sikt var nyttomaximerande men i längden kom att resultera i etnisk rensning och folkmord.

Frågan är då hur man återupprättar social tillit och tar sig ur den sociala fällan i en stat med Bosniens historia? Bo Rothstein behandlar den sociala fällans problematik i sin bok "*Sociala fällor och tillitens problem*" och förklarar det utomordentligt svårt att motverka en dylik destruktiv utveckling. I Bosniens fall har den utländska interventionen sökt att axla denna roll genom att bygga upp statens institutioner. Världssamfundet har tydligt markerat att en delning av Bosnien inte kan ses som ett godtagbart alternativ vilken sätter kroater, muslimer och serber i samma båt. Vare sig de vill eller inte lever de i samma stat och är alla ansvariga för dess styre. Vare sig de vill eller inte kan det konstateras att i slutändan måste det framarbetas någon form av fungerande kompromiss som kan föra landet framåt. Rothstein behandlar denna fråga genom att peka på att det ytterst är ett mått på hur mycket vardera parten måste förlora och offra innan man når dit. Enbart om en av parterna kan vara förvissad om en seger i slutändan kan öppen konflikt anses vara ett godtagbart medel, men som vi konstaterat är detta inget alternativ fallet i Bosnien.²⁴ I vårt fall är det uppenbart att alla parter förlorar på den nuvarande politiken, under de nationalistiska partiernas styre har Bosniens interna utveckling i princip avstannat och den förändring som sker är påtvingad utifrån de internationella representanterna i landet. Som ett fall av detta kan man åter belysa exemplet ur föregående avsnitt med de höga representanternas eliminering av folkvalda politiker efter dessas ovilja eller motarbetande av Dayton-avtalets implementering.

Återuppbyggnadsprocessen gäller dock inte bara att föra landets styre framåt utan även dess invånares mentalitet och avsaknad av förtroende för de statliga funktionerna. De nationalistiska partierna kammar fortfarande hem majoriteten av

²³ Kaldor, Mary "*Gamla och Nya Krig – organiserat våld under globaliseringen era*" 1999: s.52 ff

²⁴ Rothstein *Sociala fällor och tillitens problem*: 2003: s.248 f

rösterna vid val, trots att det inte undgått någon vad deras politik ytterst kan resultera i. Anledningen till detta är samma som innan kriget, fiendebilderna finns fortfarande där och har snarare förstärkts av den etniska rensningen och indelningen av landet, medan de mer moderata krafterna har misslyckats med att reformera och utveckla Bosnien. Arbetslösheten i landet är extrem hög, 60%, och landets institutioner upprätthålls av utländska krafter istället för av bosniska medborgare, vilket ifrågasätter deras legitimitet. Majoriteten av befolkningen lever dessutom i fattigdom och utan något socialt skyddsnät. Statens finanser är beroende av utländskt bistånd då den höga arbetslösheten inte ger staten några skatteintäkter och avsaknaden av socialt skyddsnät fortsätter att underminera förtroendet för institutionerna. Dessutom är organiserad kriminalitet och korruption ett vanligt inslag i Bosnien. De som har möjligheten att bidra till statsfinanserna väljer oftast att inte göra det, då det antas att pengarna hamnar i fel händer och aldrig omvandlas och återkommer i form av t.ex. sjukvård eller pensioner. Att undvika att betala skatt blir således nyttomaximerande på kortsikt men förödande för alla i längden, vilket ytterligare är ett exempel på icke-kooperativ spelteori.²⁵

²⁵ Rothstein s.11 ff

3 Olika förslag och teorier kring utveckling och förändring i Bosnien

I detta avsnitt kommer det att redogöras för olika teorier och förslag till förändring i Bosnien. T.ex. kommer den internationella balkankommissionens rapport att granskas närmare och redogöras för dess förslag till åtgärder. Vidare behandlas Fukuyamas m.fl. teorier om statsbyggande och misstag vid detta och viktiga lärdomar att ta del av för framtiden

3.1 EU och Bosnien

År 2000 gjordes ett uttalande som bekräftade EU:s tidigare tillkännagivande att organisationens mål är största möjliga integration av Bosnien och de andra Balkanstaterna i de europeiska politiska och ekonomiska strukturerna.²⁶ Enligt EU:s hemsida bedriver organisationen ett omfattande arbete för att föra Bosnien framåt, mot integration och samarbete. I en 70 sidor lång rapport som står att finna på EU:s hemsida redogörs för såväl pågående som avslutade projekt samt för EU:s fortsatta plan för regionen. EU har satt upp fem huvudsakliga mål för Bosnien innanför ramarna av det av organisationen initierade SAP (the Stabilisation and Association Process) som ska leda mot detta. Enligt EU är projekten innanför SAP centrala för landets långsiktiga utveckling. Det första är att förstärka fredsprocessen och utveckla interaktionen mellan Federationen och Republika Srpska, bl.a. genom förstärkning av de statliga institutionerna. Enligt EU:s rapport fungerar institutionerna i var och en av de båda delstaterna någorlunda väl men brister på den statliga nivån. Det andra behandlar frågan om flyktingars rätt att återvända till sina gamla hem och underlätta integration mellan de olika etniska grupperna. Det redogörs även för EU:s delaktighet i återuppbyggandet av bostäder. Det tredje uppsatta målet är att bistå vid etablerande av institutioner samt implementeringen av ett livskraftigt demokratiskt styre med allt det innebär i form av *"rule of law"* samt respekt för mänskliga rättigheter. Den fjärde punkten handlar om att lägga grunden för ekonomisk utveckling och tillväxt med skapandet av en ekonomisk zon med fri rörlighet av kapital, tjänster och gods. Det femte och sista målet syftar till att föra

²⁶ http://europa.eu.int/comm/external_relations/see/bosnie_herze/csp/02_06_en.pdf: s.4

Bosnien närmare EU:s generella politik med allt vad det innebär av regulationer och principer.²⁷

I rapporten tillstås det dock att Bosnien fortfarande har en bit kvar på vägen till att uppnå vad som kallas SAA (the Stabilisation and Association Agreement), närmare bestämt att avsluta SAP och kunna inleda närmare förhandlingar med EU om medlemskap. SAP initierades redan 2000 men vi kan utifrån tidigare kapitel snabbt konstatera att många av de mål som EU satt upp och säger sig vara igång att implementera inte är i närheten av att uppnås.

3.2 Internationella Balkankommissionens rapport

Internationella Balkankommissionen uppkom efter Dayton-avtalet för att utvärdera Bosniens utveckling. Kommissionen består av drygt 20 personer, alla med någon slags anknytning till Balkan såsom den första innehavaren av den höga representantposten, Carl Bildt, f.d. presidenter och en premiärminister från bland annat Albanien, Bosnien, Makedonien och Tyskland, samt olika demokratiforskare eller ministrar från olika europeiska länder. Den tredje och senaste rapporten publicerades i april 2005 efter att kommissionen gjort rundresor och intervjuat såväl makthavare som civilbefolkning på Balkan. För första gången handlar inte rapporten enbart om krig respektive fred på Balkan utan är mer inriktad på utveckling och Balkans framtid.

Enligt denna kommission utgjorde Dayton-avtalet endast utgångspunkten för Bosniens utveckling då det blev krigets slut men enbart början på fred.²⁸ Rapporten tar avstamp i att hävda att om ansträngningarna på Balkan inte utvecklas och förändras kan regionen bli ett hot mot fred och stabilitet i hela världen. Ett instabilt Bosnien och Balkan ställer EU inför en potentiell situation med evigt pågående militära konflikter, ytterligare flyktingströmmar och en expansion av redan idag existerande kriminella nätverk med sitt säte i regionen. I en tid där EU nu innefattar länder belägna bakom den tidigare sovjetiska järnridån skulle en dylik utveckling hota den plats EU vill ta i den globala politiken, då en sådan konflikt på organisationens bakgård skulle ifrågasätta dess trovärdighet, i synnerhet sedan hälften av alla EU-trupper är stationerade i området.²⁹

Vid EU-toppmötet i Thessaloniki 2003 gjordes uttalandet att EU:s mål var att arbeta för att alla balkanstaterna skulle vara välkomna i organisationen. Bulgarien och Rumänien är nu på väg in i EU och Kroatien håller på att närma sig allt mer. Detta lämnar Bosnien i en väldigt prekär situation. Det enda landet förutom Bosnien som inte tagit vägen in i EU är det av Ryssland uppbackade Serbien vilket ställer vårt fall i fråga inför ett ytterst problematiskt dilemma. Balkankommissionen beskriver den nuvarande situationen som Status Q, då både

²⁷ http://europa.eu.int/comm/external_relations/see/bosnie_herze/#2

²⁸ Internationella Balkankommissionens Rapport s.3

²⁹ Internationella Balkankommissionens Rapport s.6 f

den politiska och ekonomiska utvecklingen under senare år väsentligt avstannat. Status Q förväxlas med stabilitet och det internationella samfundets uppmärksamhet har riktats mot andra områden i världen. Ledaren för det bosniska socialdemokratiska partiet, tillika landets största icke-nationalistiska parti, sade vid firandet av 5-årsdagen av Dayton-avtalets signering att *"We must finally realize that Bosnia & Hercegovina is not only not the center of the world, but not even the center of the region any more either. In fact, Bosnia has become a side-issue."*³⁰

Samtidigt som detta vittnar kommissionens rapport om pessimism och hopplöshet bland Bosniens befolkning och avsaknad av förtroende för såväl de inhemska styrande som de internationella.³¹ Detta för oss tillbaka till det avslutande avsnittet i det förra kapitlet om hur den sociala fällan slagit igen i Bosnien.

Bosnien står vid ett vägskäl; att släppa fram moderata och reforminriktade krafter inom landet och hitta ett alternativ till det nuvarande styret för att på så sätt om möjligt skapa sig en framtid inom EU eller att ge de nationalistiska krafterna fortsatt spelrum vilket ytterligare förlänger det nuvarande dödläget och snarare drar ner utvecklingen i en nedåtgående spiral där misstänksamhet och samarbetsvilja förstärks ytterligare. Det står utan tvivel att den nuvarande situationen börjar bli kritisk och frågan är om det överhuvudtaget finns någon framtid för Bosnien utanför EU. Frågan är då vilka åtgärder som görs för att föra Bosniens politiska utveckling framåt med europeisk integration i syfte? För ett antal år sedan tog EU initiativet till SAP (the Stabilisation and Association Process) för att föra balkanländerna närmare integration och samarbete. SAP gick bl.a. ut på att försöka utveckla regional integration som ett villkor för att sedan bedöma ländernas individuella utveckling, såsom skett i EU:s nya eller blivande medlemsstater. Initiativet har dock enligt Balkankommissionen misslyckats och SAP har upphört att vara balkanländernas huvudsakliga riktlinje då många av de uppsatta målen aldrig varit i närheten av att uppnås. Balkankommissionen hävdar att SAP helt enkelt inte var starkt nog för att kunna utgöra det ramverk som behövs för att bygga upp potentiella EU-medlemsstater och förespråkar en annan väg för hela regionen.

Balkankommissionen förordar att det ligger i såväl EU:s som i Bosniens intresse att göra allvar av organisationens löfte i Thessaloniki. En undersökning gjord i början av 2005 visade att en överväldigande majoritet av landets unga, de som ska föra landet i framtiden, förespråkade ett bosniskt EU-medlemskap. För att detta ska kunna genomföras måste EU sätta upp en klar och tydlig strategi för varje land i regionen, såsom med de östeuropeiska EU-kandidaterna. Ett av de främsta målen som framhävs är regional utveckling för att få ekonomin på fötter med argumentet att samtliga stater i regionen är små och ekonomiskt underutvecklade. För att rent ekonomiskt kunna föra de f.d. Jugoslaviska delrepublikerna framåt och på så sätt skapa välstånd krävs samarbete för att skapa en gemensam ekonomisk region som skulle kunna attrahera utländska

³⁰ Zlatko Lagumddzija citerad av Bose s.2

³¹ Internationella Balkankommissionens rapport s.10 ff

investeringar. Ytterligare en punkt som av Balkankommissionen utpekats som mest essentiell är avskaffandet av den höga representantposten. Enligt rapporten har den höga representantposten för länge sedan upphört att fylla någon funktion i landets utveckling, och är nu snarare en bidragande faktor till tidigare nämnda Status Q genom sitt annullerande av folkvalda politikernas beslut samt genom sitt utövade inflytande för att avskeda dylika som inte anses föra landet framåt och värna nog om den demokratiska utvecklingen. Balkankommissionen förespråkar istället att det yttersta ansvaret flyttas över på den för utvidgningsfrågor ansvarige kommissionären i Bryssel. På detta vis hamnar den bosniska utvecklingen ytterst under EU:s överinseende istället för under ett mängd olika organisationer i det internationella samfundet vilket skulle samordna och effektivisera utvecklings och integrationsprocessen.

Från Bosniens sida krävs eller förordas konstitutionella förändringar, landets federala styre ifrågasätts av kommissionen då det anses bibehålla den etniska rensningen strukturer. Vidare står Bosnien utanför medlemskap i såväl PfP (Partnership for Peace) som WTO (World Trade Organisation), trots att dessa organisationer räknar betydligt mindre demokratiska och utvecklade länder bland sina medlemmar.³² Att arbeta för ett medlemskap i dessa organisationer är ytterligare ett medel för att kunna föra Bosnien ur det nuvarande dödläget och från att mer eller mindre vara ett internationellt protektorat till att bli en fullvärdig suverän stat.³³

3.3 Teorier kring statsbyggnad och lösning på Bosniens problem från olika håll

Det är inte bara Balkankommissionen som uttrycker farhågor gällande Bosniens transformation till en fungerande suverän demokratisk stat. Ett antal demokratiforskare, statsvetare och dylikt har på senare år publicerat böcker och artiklar inom ämnet och i det här avsnittet är det dags att se närmare på några av dessa och deras identifiering av huvudsakliga problem samt förslag till lösningar. Några av dem har redan nämnts men här borrar det djupare i deras strukturella förslag på lösningar.

Francis Fukuyama behandlar den bosniska problematiken i tidigare nämnda artikel ”*Stateness First*”. Han inleder med påståendet att innan det kan finnas demokrati eller ekonomisk utveckling så måste det finnas en stat.³⁴ Frågan man kan ställa sig i fallet Bosnien är huruvida det överhuvudtaget skulle ha funnits en stat utan det internationella samfundets intervenering och dess press på de stridande parterna för att tvinga dessa till förhandlingsbordet. Som tidigare nämnt

³² http://europa.eu.int/comm/external_relations/see/bosnie_herze/csp/02_06_en.pdf s.6

³³ Internationella Balkankommissionens Rapport s.24 ff

³⁴ Fukuyama s.85

handlade Dayton-avtalet inte bara om att få parterna att sluta fred utan syftade även till att bygga en stat och dess institutioner under utländsk intervention. Detta behandlas även i en av Knaus artiklar, "*Travails of the European Raj*", där detta beskrivs som en unik situation där en suverän stat, tillika medlem av FN, upprätthålls av internationella krafter.³⁵ Fukuyama skriver vidare om den balans som krävs för att ett dylikt system ska fungera och tar upp frågan om så beskaffade institutioner åtnjuter någon som helst legitimitet hos folket och drar paralleller till situationen i Irak.³⁶ Fukuyama pekar även på den fara som låg i det internationella samfundets, men framför allt EU och USA:s, bristande erfarenheter innanför dylika aktioner. EU och USA hade aldrig varit inblandade i en liknande situation tidigare dvs. att försöka bygga en stat under en öppen politisk intervention i samarbete med ytterst motstridiga nationalistiska krafter inom landet, och således saknades såväl rätt byråkratisk som militär förmåga.

Fukuyama pekar dock även på den andra sidan av myntet dvs. hur utgångssituationen påverkar i s.k. *failed states*, och att det är omöjligt att fatta avgörande beslut om landets framtid utan utländsk hjälp som en följd av medborgarnas bristande erfarenhet. Han skriver i sin artikel om den inhemska befolkningens förmåga att främst se till sina egna intressen och inte landets, vilket åter igen för oss tillbaka till den sociala fällans problematik. Fukuyama konkluderar dock att även om internationell politisk intervention är nödvändig så måste de utländska krafterna gradvis ge upp sin kontroll för att ge de inhemska politiska förmågorna en chans att kunna utveckla ett utifrån dem fungerande styre. Detta för att utländska krafter saknar erfarenhet och djupare information om faktorer inom landet som kan vara viktiga att ta hänsyn till. Möjligheten till att skapa livskraftiga institutioner ökar när man lägger över makten på inhemska politiker, vilket ökar deras legitimitet hos befolkningen.³⁷ Dessutom är det förknippat med stora svårigheter att försöka upprätthålla en fortsatt stark jämn nivå av utländskt styre.

Fukuyama skriver även om dilemmat mellan att bygga en fungerande stat och göra den till en demokratisk sådan. Varje statsbygge måste inledas med institutioner för upprätthållande av lag och ordning dvs. se till så att staten ifråga har monopol på våld. Detta ställs dock emot införandet och förespråkandet av liberal demokrati, som måste begränsa *the rule of law* så att detta inte inskränker på den enskildes fri och rättigheter. Han redogör för två huvudsakliga problem vid implementeringen av både det första och det andra av ovanstående. Det första är faran av att de utländska krafterna som ska bygga livskraftiga institutioner tröttnar och ger upp sitt arbete innan det kan anses vara helt genomfört vilket kan ge icke-demokratiska krafter inom staten spelrum och förmåga att t.ex. utföra en statskupp om de är i militären och har någorlunda kontroll över lag och ordningsuppehållande krafter. Det andra problemet är det motsatta, med införandet av liberal demokrati i ett för tidigt stadiet och råka ut för "*premature democratization*-dilemmat som det redogjordes för i ett tidigare avsnitt. Så skedde

³⁵ Knaus, Gerald och Martin, Felix: "*Travails of the European Raj*": 2003: s.1ff

³⁶ Fukuyama s.85

³⁷ Fukuyama s.87

i fallet Bosnien där valen kom att förstärka och legitimera de tidigare stridande parternas intressen och ytterläggare befästa de etniska/nationalistiska skiljeländerna. Han förespråkar en lösning på detta vilken består i ständiga noggranna övervägande mellan demokratisering och statsbyggande.³⁸

För att bygga en framtid för Bosnien, och ta sig förbi den presenterade problematiken hänvisar Fukuyama till Marcus Cox och Gerald Knaus som i sin artikel "*The Helsinki Moment in Southeastern Europe*" identifierar den häpnadsväckande mekanism som bidragit till de östeuropeiska EU-kandidaternas utveckling. Enligt artikelförfattarna finns det tre olika modeller som används vid dylika situationer av statsbyggande under utländsk intervention. Den första är den som vi sett i Bosnien, definierat som *authoritarian state-building*. Denna söker att dana institutionell utveckling genom att skapa en stat utifrån internationella strukturer, vilka utgår ifrån antagandet att de inhemska politiska krafterna är odemokratiska, opålitliga och oförmögna att själv föra sitt land framåt.³⁹ Den andra modellen som presenteras kallas *traditional capacity-building* och är det vanligast förekommande exemplet på utländsk intervention. Denna metod är den vi iaktar i stater världen över med dess kombination av bistånd samt ekonomisk och politisk rådgivning i form av både IGO:s och NGO:s. Så är ju i och för sig också fallet i Bosnien men med skillnaden att i det traditionella fallen är staten hela tiden den yttersta makten och även om de utländska aktörerna av varierande slag påverkar, så är det till syvende och sist staten som innehar det yttersta ansvaret. Den tredje modellen är den som Fukuyama refererar till och som av Cox och Knaus presenteras som en eventuell lösning på Bosniens och Balkans problem är *memberstate building*-modellen. Denna modell utgår utifrån EU:s utvidgningspolitik och har lagt grunden för remarkabla resultat i fråga om utveckling och demokratisering i många av de forna östländerna. Genom att sätta upp konkreta mål som länderna måste åstadkomma för att kunna uppnå medlemskap ges staterna något att själva kämpa för och sträva efter, då det är upp till dem själva att implementera de förändringar som är så viktiga för att landets ska kunna få vara med i EU. EU införde för ett antal år sedan en post för en utvidgningskommissionär och utifrån denne sänds representanter ut för att bistå med hjälp för att reformera landet i frågas institutioner. Cox och Knaus tar upp exemplet Rumänien som under 1990-talet var på väg att falla tillbaka i diktatur till följd av nationalistiska krafter framväxt samt extrem ekonomisk ressession. Landet ansökte dock om medlemskap i EU vilket satte igång en process som gick ut på att med av EU bistådd hjälp reformera landet och dess institutioner för att på så vis nå upp till de av EU satta kraven för ett medlemskap. Som ett exempel hur den process sätts igång nämner artikelförfattarna exemplet Makedonien. Som ett svar på landets ansökan om EU-medlemskap överlämnade den för utvidgning ansvarige kommissionären ett formulär med cirka 1400 frågor angående allt från hälsovårdsinspektioner till konsumentskydd. Vad formuläret rent konkret innebar var att för att kunna förbereda ett svar var de makedonska styranden tvungna att göra en djupgående analys av sin stat på dess samtliga nivåer vilket tvingade

³⁸ Fukuyama s.87 f

³⁹ Cox och Knaus s.40

tidigare tveksamt fungerande institutioner till arbete och samverkan.⁴⁰ Den beroende variabeln är vad Cox och Knaus kallar *the Tipping-point*, dvs. när utvecklingsprocessen får en dominoeffekt och den ena reformen leder till den andra vilket ytterst resulterar i att landet uppnår det av EU avsedda resultatet.⁴¹

Detta kan ställas mot utifrån det auktoritära systemet bygga institutioner i Bosnien. I *memberstate*-länderna innehar staterna själva det yttersta ansvaret för att uppnå det avsedda målet medan i Bosnien kan den höga representanten upphäva alla beslut fattade av inhemska politiska krafter då det är denne som har den sista rösten och den högsta politiska makten. I länder där *authoritarian state-building* införts tenderar dessutom biståndet att minska med tiden medan de potentiella EU-medlemsstaterna genomgår en motsatt utveckling allteftersom de kommer närmare organisationen och dess fonder för utveckling och samarbete.⁴²

Larry Diamond i sin tur undersöker även han statsbyggande närmare i sin artikel "*Lessons from Iraq*". Diamond skriver att framtida interventioner har mycket att lära från de misstag som gjorts i exempelvis Bosnien och Irak som vi sett på senare år. För det första lyfter han fram att de intervenerande staterna måste bereda sig på att det kan komma att krävas en större insats där en tidsbegränsning med deadline av närvaron inte alltid är möjlig. Vi kan konstatera att så icke var fallet i Bosnien vilket bl.a. Bildt pekar på i sina memoarer.⁴³ Den första tidsgränsen för militär närvaro sattes till ett år av USA, vilket tvingade fram tidigare nämnda *premature democratization*-situation vilken kom att leda till att de första bosniska valen efter konflikten knappast kunde klassas som en framgång för demokrati och frihet. De intervenerande staterna måste inse att ett statsbyggarprojekt förutom att vara ytterst kostsamt även är förknippat med stora svårigheter och det önskade resultatet är inte något som kommer i en handvändning. Den andra punkten Diamond pekar på är att se till så att det finns tillräckligt mycket resurser och kompetens, både ifråga om material och människor. Så var inte fallet i vare sig Bosnien eller Irak vilket fick förödande konsekvenser för stabiliseringsarbetet då det inte fanns nog med resurser för att upprätthålla lag och ordning och skydda medborgarna. Vidare pekar han på vikten av ett någorlunda enat världssamfund som stödjer interveneringen ifråga, då det annars blir ytterst svårt att styrka dess legitimitet. Detta är viktigt inte bara för att undvika politiska kriser på internationell nivå utan även för att kunna uppåtda tillräckligt mycket resurser enligt föregående punkt. Som fjärde punkt redogör han för en flitigt återkommande tes i den här uppsatsen, vikten av att skapa institutioner som åtnjuter legitimitet i folkets ögon. Ytterligare tas vikten av att hålla lokala val innan de nationella vilket motiveras med att lokala ledare, både nya och gamla, ska få erfarenhet av styre på lokal nivå och lära sig att arbeta utifrån de nya institutionerna på så vis istället för att gå direkt upp på statsnivå. Samtidigt måste politiska partier få chans att etablera sig, framför allt mer moderata sådana och skaffa sig en anhängarskara. Så skedde inte i Bosnien vilket kan ses som en bidragande faktor till att de nationalistiska partierna stod som

⁴⁰ Cox och Knaus s.45

⁴¹ Cox och Knaus s.41

⁴² Cox och Knaus s.48

⁴³ Bildt s. 418 ff

segrare i det första valet. Som sjätte punkt pekar Diamond på vikten av att decentralisera återuppbyggnadsansträngningarna för att kunna föra hela landet framåt. Sist men inte minst poängterar artikelförfattaren dessutom vikten av att lyssna och lära av de människor för vilken skull det sagts att interventionen överhuvudtaget genomförts.⁴⁴

⁴⁴ Diamond 2005: "Lessons from Iraq": 2005: s.13ff

4 Resultat/Diskussion

Då har det blivit dags att rekapitulera och se till vilka resultat som framkommit. Vad krävs för att komma tillrätta med problemen och bygga fungerande institutioner? Vi har nu fått sammanfattat de huvudsakliga problemen samt förslag till dess lösning från olika håll. Vi kan dock således konstatera att det genomgående temat i alla sammanhang är just vikten av stabila institutioner, och det är viktigt att belysa att detta gäller alla nivåer. Institutioner är inte bara de rent konkreta ämbetsverken på statlig nivå utan kan även utgöra lokala föreningar och dylikt som bidrar till skapandet av socialt kapital och människors interaktion med varandra.

4.1 Identifiering de huvudsakliga av problemen

Vid det här laget kan vi konstatera att det finns ett antal specifika element som återkommer när vi granskar fallet Bosnien närmare. Det har nu blivit dags att sammanställa de faktorer som den här undersökningen avser framhäva och dra vidare slutsatser utifrån dessa.

Det ständiga återkommande begreppet när man undersöker ett fall av statsbyggande under utländsk intervention är just *institutioner*. Såväl som i Carl Bildts memoarer vars tidsram endast sträcker sig fram till 1997 som i inlägg i den dagsaktuella debatten återkommer ett finger pekande mot den institutionella kapaciteten. Bildt skriver om de nationalistiska partiernas ständiga tvister och maktkamp och pekar på den oerhört komplicerade process som Dayton-avtalet satte igång. Mindre än ett år efter det att fredsavtalet undertecknades hade de nationalistiska krafterna kommit att legitimeras som styrande krafter då de stod som segrare vid genomförandet av staten Bosniens första demokratiska val. Det kan således vara värt att ta fasta på och nagla fast Larry Diamonds begrepp *premature democratization* i fallet Bosnien. Detta genom att peka på att de mer reforminriktade och demokratiska krafterna inom landet inte gavs tid nog att nå ut med och befästa sin politik och så var skadan skedd. Konsekvenserna av de för tidigt genomförda valen och den stressade demokratiseringsprocessen kom att bli djupgående och återfinns i mycket av problematiken än idag. Genom *authoritarian state-building* har de olika höga representanterna under årens lopp försökt få bukt med problemet med nationalistiska strömningar genom att avskeda folkvalda politiker samt förhindra kandidaturer vid val, som inte uttalat inriktat sig på Dayton-avtalets implementering. Just den höga representantens omfattande maktbefogenheter möter svidande kritik i såväl Balkankommissionens rapport som i några av de artiklar vi studerat närmare. Svårigheterna som följt efter fredsavtalets undertecknande har varit genomgående bland landets institutioner,

landets ryggrad utgörs än idag utav utländska förmågor. Det har därför visat sig ytterst svårt att legitimera de statliga institutionerna i medborgarnas ögon, folket går till val men får se hur de av dem själva framröstade politikerna marginaliseras på olika sätt medan landet styrs vidare av de internationella representanterna. Detta samtidigt som arbetslösheten i Bosnien är bland den högsta i Europa och folket saknar förtroende för de styrande och ser organiserade brottslighet och korruption breda ut sig.

Sammanfattningsvis kan man dock konstatera att ett instabilt Bosnien hotar balansen i hela regionen och EU:s trovärdighet i ambitionen att stå som en enad aktör i världspolitiken. Ett Bosnien under fortsatt status q kan helt enkelt inte anses vara ett godtagbart alternativ i något sammanhang, såväl inom landet som internationellt.

4.2 De föreslagna lösningarna på Bosniens dilemma

Det finns många ansatser och har framförts många förslag till hur Bosnien ska föras mot framtiden och komma till rätta med de nuvarande problemen. Omvärldens uppmärksamhet är nu riktad åt ett annat håll och därför kan man argumentera för att många av de väl behövda reformerna måste komma inifrån landet och dess institutioner. Vi har här ovan fått ta del av några förslag till hur detta ska genomföras. EU presenterar utifrån sin hemsida de åtgärder och mål som organisationen har och vill implementera i regionen. Det mesta av detta utgår från det av EU initierade SAP, (the Stabilisation and Association Process) och innefattar som tidigare presenterat strukturella lösningar på Bosniens problem. Den internationella Balkankommissionen avvisar dock bestämt EU:s ansträngningar och hävdar att de är långt ifrån tillräckliga. Kommissionen ser istället stora faror med det måttliga engagemanget och förespråkar att organisationen påtar sig ett betydligt större ansvar. EU:s ansträngningar utgör ett nyckelbegrepp i rapporten och Balkankommissionen förespråkar att det är dags att infria det löfte som gavs i Thessaloniki 2003 och låta Bosnien närma sig EU. Såväl Balkankommissionen som ett flertal författare till artiklar rörande Bosniens framtid förespråkar den mekanism för återuppbyggnad och utveckling som Cox och Knaus förespråkar, *the memberstate building*-modellen. Denna modell har inte bara visat sig oerhört effektiv för att stärka institutioner och föra länder framåt utan tar även bara en bråkdel av resurserna från en intervention i anspråk. Genom EU:s utsända representanter får länderna stöd och hjälp för att kunna reformera de statliga institutionerna men till syvende och sist är det upp till länderna själva att föra utvecklingen framåt då det är de själva som innehar det yttersta ansvaret. Man kan dock ställa sig frågan hurvida de nationalistiska partierna ställer sig bakom denna åsikt men det kan argumenteras för att de i längden inte har något val. *Memberstate building*-modellen kan anta en något mer komplicerat förlopp i Bosnien p.g.a. den etniska fragmenteringen men frågan är om det kan framföras något annat potentiellt alternativ. *Memberstate building*-modellen är kanske istället den variabel som behövs för att svetsa samman de splittrade grupperna i

kampen för ett gemensamt mål, som kan anses vara omöjligt att uppnå utan samarbete. Bosnien som en av medlemmarna i den Europeiska Unionen kan vara ytterst svårt att föreställa sig i dagsläget men vem hade å andra sidan kunnat tro att Bulgariens och Rumäniens ekonomiska och demokratiska transition skulle kunna gå så fort? Allt tack vare ett fokus på att reformera illa fungerande institutioner och göra dem normbildande och till det ramverk som behövdes för att föra dessa länder mot en ljusare framtid.

Det gäller att lyckas att få Bosnien att nå den s.k. *the tipping point*, dvs. den punkt när reformerna får en dominoeffekt som i slutändan resulterar i fungerande institutioner och en stat med framtidstro, en stat i Europa. Vidare är det kanske dags att ta fasta på Diamonds sjunde och sista punkt och börja lyssna på de människor i vars namn interventionen trots allt genomfördes.

4.3 Avslutande diskussion

Bosnien står vid ett vägskafl. Det har kommit att stå alltmer tydligt att landets utveckling avstannat, och landet befinner sig i tidigare nämnda status q. Landet står inte längre i världens rampljus, precis som Afghanistan, uppmärksamheten är riktad på en efterföljande intervention, den i Irak. Det har på sistone uttryckts allt större farhågor om att Irak är på väg mot ett fullskaligt inbördeskrig. Skulle den blodiga konfliktfyllda situationen i denna stat kunnat undvikas om man utnyttjat de erfarenheter man trots allt förskansat sig vid den bosniska interventionen? Svaret på den frågan besvaras utifrån resultaten av denna undersökning jakande. Sedan den internationella närvaron på statsnivå tog sin början i mitten på 1990-talet är det inte svårt att peka på de huvudsakliga misstagen som försatt Bosnien i den nuvarande situationen, misstag som kommit att upprepas om och om igen även i senare fall. EU vill idag vara en enad aktör på den världspolitiska arenan, är det då inte vid det här laget nödvändigt att verkligen börja agera som en enad front utåt och på så sätt i högre grad kunna påverka den inriktning av större spänningar och konflikter som världspolitiken antagit sedan den 11 september? EU:s *memberstate building*-modell är inte tillgänglig för alla länder under utländsk intervention, denna åtgärd för staters utveckling sträcker endast sin arm över ett litet område i världen. Den är dock otvivelaktigt en av de mest framstående och framgångsrika insatserna för att utveckla svaga stater och dess institutioner. Vi kan dock iaktta en tilltagande trend i form av regionalisering världen över, där varje region har sin samarbetsorganisation. De flesta saknar emellertid EU:s integrerande ambition men kan dock trots detta skapa ett användbart verktyg för liknande operationer. Att bygga ett omfattande regionalt samarbete bl.a. ekonomiskt kan vara nyckeln till att öppna upp länder och stärka dem såväl ekonomiskt som demokratiskt. Enstaka instabila länder kan skapa instabilitet i hela regioner. Globaliseringen är idag ett faktum och regionalt samarbete kan vara ett sätt att omvända många nackdelar till fördelar. Bosnien, Afghanistan eller Irak är säkerligen inte de sista exemplen på statsbyggande under utländsk intervention vi kommer att se. Andra konflikthärdarna där bl.a. FN är inblandat är vitt sprida över världen, från Liberia i Afrika till Östtimor i

Sydostasien. Om erfarenheterna från Bosnien och de senare fallen skulle komma att uppmärksammas, skulle inte detta kunna innebära en ljusare och mer hoppfull framtid även i dessa områden? Det är i nuläget svårt att se positivt på den utvecklingen världen antagit. Låt oss till slut lära oss av de misstag som begåtts under yttre inblandning i konflikter för att återigen kunna föra världen och de bosniska medborgarna samt många andra folk med dem, mot en ljusare framtid.

5 Referensförteckning

Böcker:

Bildt, Carl. 1997. *Uppdrag fred*. Stockholm: Norstedts förlag.

Bose, Sumatra. 2002. *Bosnia after Dayton*. New York, USA: Oxford University Press Inc

Chandler, David. 2000 (Andra upplagan). *Bosnia – Faking democracy after Dayton*. London, England: Pluto Press

Holbrooke, Richard. 1998. *To end a war*. New York, USA: Random House

Kaldor, Mary. 2002 (Andra upplagan). *Nya och gamla krig – Organiserat våld under globaliseringens era*. Uddevalla: Daidalos

Karvonen, Lauri. 2003: *Statsskick – att bygga demokrati*. Stockholm: SNS förlag

Lane, Jan-Erik och Ersson, Svante 1999: *The new institutional politics – performance and outcomes*. London, England: Routledge

Marsh, David - Stoker, Gerry "red". 2002 (Andra upplagan). *Theory and methods in political science*. New York, USA: Palgrave Macmillan

Rothstein, Bo. 2003. *Sociala fällor och tillitens problem*. Stockholm: SNS förlag

Artiklar:

Cox, Marcus och Knaus, Gerald, "The "Helsinki Moment" in Southeastern Europe" i *Journal of Democracy*, 2005: Volym 16, Nr 1

Diamond, Larry, "Lessons from Iraq" i *Journal of Democracy*, 2005: Volym 16, Nr 1

Fukuyama, Francis, "Stateness First" i *Journal of Democracy*, 2005: Volym 16, Nr 1

Horowitz, Donald L. "Electoral systems: a primer for decision makers" i *Journal of Democracy*, 2003: Volym 14, Nr 4

Martin, Felix och Knaus, Gerald, "Travails of the European Raj" i *Journal of Democracy*, 2003, Volym 14, Nr 3

Burwitz, Bernd, "The elections in Bosnia–Herzegovina" i *Electoral Studies* 2002:
Nr 23

Internetsidor:

http://europa.eu.int/comm/external_relations/see/bosnie_herze/csp/02_06_en.pdf: (16 maj 2005)

http://europa.eu.int/comm/external_relations/see/bosnie_herze/#2 (15 maj 2005)

Övrigt:

Internationella Balkankommissionens rapport